

บทที่ 5 การศึกษาเชิงคุณภาพ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงการดูแลเด็กอายุ 0-5 ปี ในกลุ่มผู้ทำงานในภาคอุตสาหกรรม ทั้งอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการ นอกจากนี้จะได้มีการศึกษาเชิงปริมาณแล้วยังได้มีการศึกษาในเชิงคุณภาพโดยการทำเสวนากลุ่ม สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป. กลุ่มตัวอย่างที่ร่วมเสวนาเป็นสตรีในกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมเสวนา ประกอบด้วยกลุ่มผู้ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต 5 ราย กลุ่มผู้ทำงานก่อสร้าง 5 ราย และกลุ่มที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมบริการ 5 ราย เป็นเพศหญิง 15 ราย อายุระหว่าง 25 - 35 ปี มีบุตร 1 - 2 คน มีระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคใต้

ข้อสรุปที่ได้จากการเสวนากลุ่มผู้ทำงานภาคอุตสาหกรรมการผลิต

1.แบบแผนการมีบุตรและการให้ความสำคัญกับการมีบุตร กล่าวถึงการมีบุตรว่า ส่วนใหญ่ยังชอบที่จะมีบุตรเป็นเพศชายเป็นบุตรคนโต ส่วนบุตรคนรองอาจเป็นเพศหญิงก็ได้เพราะจะได้ช่วยงานบ้าน ส่วนลูกผู้ชายจะได้บวชให้ ในกลุ่มศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกันโดยลูกชายจะได้ช่วยงาน ลูกชายได้รับโอกาสและสิทธิพิเศษมากกว่า เช่น โอกาสทางการศึกษา เป็นต้น

“มีลูกบ่าวไม่ต้องกลัว”

“ลูกหญิงก็ดี ได้ทำงานบ้านอยู่กับพ่อแม่ ลูกบ่าวพอโตเขาก็ไปของเขา”

การให้คุณค่าของลูกนั้น ยังมองลูกเป็นทรัพย์สินที่มีค่า ลูกยังมีบทบาทในการเป็นแรงงานที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำมาหากิน การช่วยเหลือกันในครอบครัว การมีบุตรในกลุ่มศาสนาพุทธเป็นเรื่องของความต้องการของคู่สมรส ส่วนในศาสนาอิสลามเป็นเรื่องของการกำหนดโดยพระอัลเลาะห์. ลูกเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานให้การคุมกำเนิดเป็นการขัดกับความต้องการของพระเจ้า กลุ่มตัวอย่างคิดว่า ถ้ามีลูกแล้วต้องเลี้ยงให้สุดความสามารถ ส่วนลูกจะเลี้ยงตน(กลุ่มตัวอย่าง)หรือไม่นั้นไม่เป็นไร และไม่ได้คาดหวัง เพราะลักษณะของเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันต้องเอาตัวรอด ขอแค่เพียงลูกไม่ทำความเดือดร้อนให้ก็พอแล้ว การกำหนดจำนวนลูก พบว่า ทุกคนมองว่า ถ้าเป็นไปได้ขอมีลูกแค่ 2 คน ก็พอ ถ้ากำหนดเพศได้ก็ขอมีลูกเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 1 คน แต่ถ้ามีลูกได้เพียงคนเดียว ส่วนใหญ่ยังขอให้ เป็นเพศชาย ในกลุ่มศาสนาอิสลามยังไม่มีการกำหนดจำนวนแน่นอน ทั้งนี้เป็นการขัดกับหลักศาสนา ในกลุ่มสตรีมุสลิมมีความประสงค์ที่จะให้มีการจำกัดจำนวนบุตรซึ่งมีบางรายที่แอบไปฉีดยาคุมกำเนิดเพื่อไม่ให้คนในหมู่บ้านทราบ

2.บทบาทในการดูแลลูก ส่วนใหญ่ดูแลลูกเองร่วมกับคู่สมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แยกบ้านออกมาจากพ่อแม่แล้ว กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต ได้แก่โรงงาน เป็นกลุ่มที่ยังมีบ้านอยู่ใกล้เคียงกับบ้านพ่อแม่ ดังนั้นจึงมีบางส่วนของลูกอยู่ในความดูแลของปู่ย่า ส่วนกลุ่มที่ทำงานบริการ ลูกมักอยู่ในความดูแลของคู่สมรส ครอบครัวจะแยกออกมาต่างหาก และมีการใช้บริการของพี่เลี้ยงที่มีทั้งฝากเลี้ยงถาวรในเวลากลางวัน และฝากเลี้ยงเป็นครั้งคราว ส่วนกลุ่มที่ทำงานก่อสร้าง จะหยุดงานเพื่อเลี้ยงลูกประมาณ 1 เดือน

จากนั้น จะฝากคนข้างบ้านเลี้ยงหรือส่งไปให้พ่อแม่เลี้ยง และจะไปดูลูกเป็นครั้งคราว มีบางคนเห็นลูกโตแล้วก็ จะพาลูกมาที่บริเวณงานก่อสร้าง

บทบาทหลักของกลุ่มตัวอย่าง คือ การดูแลเรื่องอาหาร และของใช้ การพาไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เป็นพ่อจะทำในส่วนนี้ เพราะมีความคล่องตัวมากกว่า การซื้อของให้ลูก การให้รางวัล การกระตุ้น ให้เด็กช่วยตัวเอง รวมทั้งการลงโทษเป็นครั้งคราว ส่วนแม่ จะเน้นในเรื่องจริยธรรม การสวดมนต์ การพาลูกเข้า นอน รวมทั้งการดูแลเรื่องเสื้อผ้า การพาลูกไปพบแพทย์เพื่อฉีดวัคซีน และพบแพทย์เมื่อป่วย การดูแลเรื่องการ ขับถ่ายเป็นบทบาทของทั้งพ่อและแม่ที่ร่วมกัน รวมทั้งการอาบน้ำให้เด็ก ซึ่งรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนเอง

บทบาทในการเลี้ยงดูลูกมักน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะการทำงาน จำนวนบุตร รวมทั้งช่วงอายุของ เด็ก

กลุ่มเด็กแรกเกิด - 6 เดือน

ช่วงนี้อยู่ในความดูแลของแม่เป็นส่วนใหญ่ มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการให้นมผสมเป็นการเตรียม เด็กเพื่อแม่จะได้กลับเข้าไปทำงาน การมีลูกหมายถึงการมีภาระเพิ่ม

"ให้ลูกกินนมไม่กี่วัน เพราะต้องกลับมาทำงาน"

"น้ามนไม่ค่อยมี ให้กินได้ไม่ถึงเดือน"

"ลานานบ่อย กลัวนายเขาจะไล่ออก"

"พอไปทำงานจะส่งไปให้พ่อแม่แม่เลี้ยง"

"ว่าจะผลัดกัน เพราะตอนมีคนโตก็แบบนี้ นู๋อยู่กลางวัน แฟนอยู่กลางคืน แฟนเขาเป็นยาม ผลัดกัน ไม่จ้มนไม่พอกิน"

บทบาทหลักจะอยู่ที่ผู้เป็นมารดาในการดูแลเรื่องการให้นม การดูแลการขับถ่าย อาบน้ำ ส่วนการซื้อ ของต่าง ๆ ให้ลูก เป็นบทบาทของพ่อเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงนี้จะมีญาติมาเยี่ยม และญาติที่น้องมาให้การดูแลช่วย เหลือ ถ้าเป็นคนแรกก็จะมีผู้มาช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัว การเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ ถ้าเป็นลูกคนที่สอง สาม หรือลำดับที่มากกว่านี้ ก็มักไม่ค่อยมีการช่วยเหลือใด ๆ

"สามีช่วยได้มาก เพราะมือใหม่ทั้งคู่ อุ่มลูกยังไม่เก่ง"

"กลางวันมีแม่เฒ่ามาช่วย ที่ข้างบ้าน บางทีเขาก็มา แถวนี้ญาติกันทั้งนั้น"

"โชคดี บ้านอยู่ใกล้แม่แฟน ไม่ค่อยลำบากตอนไม่อยู่พาไปให้แม่เขาเลี้ยงแฟนกลับก่อนเขาก็มาดูลูกไม่ รู้ว่าถ้ามีอีกคนจะทำอย่างไร"

กลุ่มเด็กอายุ 6 เดือน - 1 ปี

เด็กกลุ่มนี้อยู่ในความดูแลของผู้ที่เป็นแม่เช่นกัน แต่แม่ที่ทำงานในห้างสรรพสินค้าจะมีบทบาทเฉพาะช่วงกลางคืนกับช่วงเช้า และหลังจากนี้เป็นบทบาทของพ่อเด็กหรือสามีและคนข้างบ้านหรือปู่ย่าตายาย ลักษณะอาหารก็เริ่มเปลี่ยนไป เด็กดื่มผสมแทนนมมารดา และมีอาหารเสริมเข้ามาเกี่ยวข้องการให้อาหารจะปฏิบัติตามแนวทางที่ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมากกว่าการทำตามแบบแผนที่บรรพบุรุษได้ดำเนินมา เช่น อาหารเสริมที่ให้ครั้งแรกเป็นน้ำส้มและเริ่มเมื่อเด็กอายุครบ 3 เดือนแล้ว ส่วนในสมัยก่อนนิยมให้กล้วยสุกชูดตั้งแต่อายุได้ไม่กี่วัน เป็นต้น บทบาทหลักยังเป็นพ่อกับแม่ ในการแบ่งหน้าที่ช่วยดูแล เช่น การอาบน้ำ ลูบ การป้อนข้าว การทำความสะอาดเด็ก เพราะสตรีทำงานบ้านลดลงหรือเท่าเดิมแต่ต้องทำงานนอกบ้านด้วย แต่การดูแลโดยรวมยังคงคล้ายกับเมื่อเด็กอายุแรกเกิด - 1 ปี เริ่มมีการสนองสวดมนต์ โดยเด็กบางคนเริ่มพูดได้ พ่อ/แม่จะสวดมนต์ไปเรื่อย ๆ และจับมือเด็กประนมไว้ เป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยการเลียนแบบพฤติกรรมใหม่ซึ่งโดยที่เด็กยังไม่รู้ว่าสิ่งที่ท่องบ่นคืออะไร ส่วนการลงโทษเริ่มมีการตีบ้างเบา ๆ

"ตีบ้างแต่ไม่แรง เพราะเริ่มคือแล้ว "

"คนที่ดี ส่วนมากเป็นแม่เฒ่า เพราะลูกอยู่กับแม่เฒ่า แต่ไม่ได้ดีแรง เขารักของเขา ลูกเรามันกำลังชนไม่รู้ว่าโตกว่านี้จะเขาอยู่หรือเปล่า"

"พ่อเฒ่า แม่เฒ่า กับแฟน พาลูกไปวัดด้วย หนูเองไม่ค่อยได้หยุด"

"ความจริงอยากให้ลูกได้ไปวัดบ้าง คงดีนะ"

*"ของเล่นส่วนใหญ่ พ่อมันซื้อ ถ้าเงินวิศออกหนูก็จะซื้อเสื้อผ้าให้ลูก ซื้อจากที่ตลาดนัดแถวบ้าน"
พาลูกไปหาหมอนอนมายตามีเขานัด ถ้าไปไม่ได้ก็ให้แม่เฒ่าพาไป"*

"ป้อนข้าวลูกได้ทำเฉพาะวันหยุด กับข้าวแฟนทำ บางวันก็ซื้อกับข้าวถุง"

บทบาทของสตรีเปลี่ยนจากผู้ทำงานบ้านอย่างเดียวกลายเป็นผู้ใช้แรงงานและเป็นหลักของครอบครัวที่สำคัญ เพราะงานหาง่ายกว่า โดยเฉพาะงานในโรงงานอาหารแช่แข็งและงานไร้มือ ส่วนผู้ชายมีทำงานรับจ้างในภาคเกษตรหรือรับจ้างทั่วไปในเมืองมากกว่า การดูแลลูกในบทบาทของแม่จึงลดลงโดยอัตโนมัติ

ในกลุ่มที่สตรีทำงานในงานก่อสร้าง พบว่า รูปแบบของการดูแลในระยะหลังคลอดสตรีจะเป็นผู้ดูแลเองเป็นส่วนใหญ่ ระยะเวลาในการหยุดงานเพื่อดูแลลูกอาจเป็นเพียง 30-45 วัน เพราะเสียค่าแรง นายจ้างส่วนใหญ่จะให้ค่าแรงครึ่งหนึ่งเพราะถือว่ายังไม่สามารถทำงานหนักเท่าผู้อื่นได้ มีเพียง 2 สถานประกอบการ ที่ยอมให้ค่าแรงเต็มแรงเพราะถือว่าเป็นสวัสดิการช่วยเหลือ แต่ก็ไม่เท่ากับที่ประกันสังคมกำหนด เพราะเป็นลูกจ้างรายวัน ภายหลังจากลูกเริ่มอาหารเสริมสตรีจะเริ่มให้นมผสมทดแทน ปัจจุบันส่วนใหญ่หันมาใช้นมผงมากขึ้น บางรายใช้นมผสมนมชั้นหวาน การให้อาหารเสริมเร็วเกินไปยังมีอยู่ตามความเชื่อ ได้แก่ การป้อนข้าวลูกที่แม่เคี้ยวแล้วให้ลูก สตรีที่ทำงานในงานก่อสร้างส่วนใหญ่ยังต้องดูแลลูกมากกว่าสามี และยังทำงานบ้านด้วย สตรีที่

มีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลาจะเดินทางมาพร้อมกับคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและใช้วิธีฝากแม่ตนเอง แม่สามี หรือญาติดูแลแทน บางรายก็นำลูกมาด้วย

สตรีที่ทำงานในโรงงานอาหารแช่แข็ง มี 2 กลุ่ม คือ พวกที่ทำงานรายวันหรือรายกิโลตามปริมาณงานที่ทำได้ พบว่า สตรีเหล่านี้จะกลับเข้าทำงานเร็วหรือประมาณ 45 วันหลังคลอด ทั้งนี้เพราะรายได้ที่ได้รับขึ้นกับปริมาณงานที่ทำได้ ส่วนกลุ่มที่มีสวัสดิการ กลุ่มนี้จะกลับมาทำงานตามเวลาที่กฎหมายกำหนด การเลี้ยงลูกเป็นภาระของยาย หรือ ญาติ กรณีที่สามีไม่ได้ทำงานโรงงานจะให้สามีช่วยดูแล เพราะต้องออกเดินทางมาแต่เช้าพร้อมกับคนในหมู่บ้านเช่นเดียวกับกลุ่มที่ทำงานก่อสร้าง กลุ่มนี้มักทำงานเพิ่มเติมเป็นงานนอกเวลาเพื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น บทบาทในการดูแลส่วนใหญ่ก็ยังเป็นสตรีเหล่านี้ ในการดูแลและบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ

กลุ่มเด็กอายุ 1- 3 ปี

เด็กวัยนี้เริ่มมีความซุกซนมากขึ้น ส่วนหนึ่งเริ่มแยกออกจากการดูแลของพ่อแม่ และเข้าสู่ระบบการใช้บริการเพื่อนบ้าน/ ศูนย์พัฒนาเด็ก หรือญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน พ่อเริ่มมีบทบาทในการดูแลลูกมากขึ้น ทั้งในส่วนของ การดูแลลูก การลงโทษ การให้รางวัล และการพาเข้านอน แม่เริ่มออกทำงานและมีการผลัดเปลี่ยนกับสามีในการดูแลลูก และอาศัยเพื่อนบ้านมากขึ้น เด็กสามารถช่วยตัวเองมากขึ้น ครอบครัวเริ่มมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น และต้องวางแผนในเรื่องการมีบุตรคนต่อไปหรือการกำหนดจำนวนบุตร การคุมกำเนิด

"ผลัดกันหนูทำกะกลางคืนแฟนอยู่กลางวัน ลำบากหน้อ แต่ก็ไม่ออกไปขอช่วยใคร"

"ออกทำงานแล้วเพราะหาคนเดียวไม่พอใช้"

"มีคนเดียวก็แค่อายุแล้ว"

"ความจริงอยากมีอีก แต่ตอนนี้งานหายาก น้ำยางก็ราคาตก"

ในการพัฒนาความสามารถของลูกในวัยนี้สำหรับพ่อแม่ในงานก่อสร้างและโรงงานจะมีลักษณะไม่คาดหวังอะไรกับลูกมากนัก ส่วนในกลุ่มที่ทำงานบริการในห้างสรรพสินค้าซึ่งมีการสัมผัสกับความเจริญและความแปลกใหม่ทางเทคโนโลยีมีการวางแผนในการพัฒนาลูกโดยอาศัยเทคโนโลยี

"ไม่ได้ทำอะไร ไม่ได้ซื้อหนังสือให้ลูก รอฝากเข้าเรียนที่โรงเรียนตอน 5 ปี"

"ชื่อของเล่นที่แบ่งไปให้ เพราะเรามีส่วนลด สมัยนี้ไม่หาให้กลัวไม่ทันเพื่อน"

"แฟนเขาชอบชื่อของให้ลูก"

"หนูชื่อของเล่นให้มากกว่าแฟนเพราะเราอยู่ห่าง ๆ"

"อยากให้ลูกได้เรียนสูง ๆ ถ้าเรามีแรงส่งและลูกเขาอยากเรียน เราก็อยากส่ง"

"เราก็คุยกันกับแฟน ไม่ได้วางแผนมาก เราคนจน เวลาได้เงินวิกก็ซื้อเสื้อผ้าให้"

กลุ่มเด็กอายุ 3-5 ปี

เด็กกลุ่มนี้เริ่มที่จะถูกนำไปให้อยู่ในความดูแลของเพื่อนบ้านและญาติ รวมทั้งพี่ที่โตกว่ามากขึ้นเพราะเด็กสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ระดับหนึ่ง เด็กมีการเรียนรู้มากขึ้น แต่ก็ยังเป็นช่วงวัยที่ต้องการการดูแลเรื่อง อุบัติเหตุ และอาหาร เพราะยังพบเด็กในกลุ่มนี้มีภาวะทุโภชนาการ ในวัยนี้เด็กได้รับรางวัลและสิ่งของมากขึ้น รู้จักการใช้จ่าย ชื้อขนมและเริ่มมีการต่อรองมากขึ้น

"ลูกดูแลตัวเองได้ พี่มันช่วยดู ผมคอยพาไปโรงเรียน แฟนช่วยสอนการบ้าน"

"ดีหน่อย พ่อลูกโต หนูก็ทำกับข้าว พ่อเขาช่วยสอนการบ้าน ส่งลูกไปโรงเรียน ยายก็ช่วยดูตอนกลับบ้าน เพราะกว่าจะมาถึงก็ ตี 7 แล้ว"

"ได้เงินมากก็ซื้อเสื้อผ้าให้ แต่ต้องจ่ายอย่างน้อยวันละ 10 บาท ชื้อขนมถุง ๆ เด็กรุ่นนี้เขากินขนมบ้าน ๆ ไม่เป็นหรอก จำได้หมดที่โฆษณาทีวี"

ในระยะนี้ จะมีเด็กบางคนจะถูกส่งเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง โรงเรียนอนุบาลเหล่านี้เป็นโรงเรียนเอกชน ส่วนกลุ่มของผู้ที่ทำงานในโรงงานอาหารแช่แข็งและก่อสร้างเป็นผู้ที่ให้บริการโรงเรียนของทางราชการเป็นหลักและจะเข้าเรียนเมื่อเด็กอายุ 5-6 ปี นอกจากนี้ในบางพื้นที่มีศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชนที่ดำเนินการโดยวัด หรือมีสภียศหรือดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้าน ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยลดภาระให้แก่พ่อแม่ที่ทำงานนอกบ้าน โดยมีอัตราค่าบริการถูกกว่าการใช้บริการเพื่อนบ้าน โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการเรียนการสอนและการเตรียมเด็กเพื่อการเข้าเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับต่อไป (ส่วนใหญ่จะอยู่ในความดูแลและควบคุมของสำนักงานการศึกษาของเทศบาลหรือพัฒนาชุมชนในอำเภอนั้น ๆ) โดยส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนากรในพื้นที่และกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งกรมประชาสงเคราะห์ กลุ่มสตรีที่ทำงานในห้างสรรพสินค้า/โรงแรมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีภูมิฐานะนอกจังหวัดสงขลาเป็นส่วนใหญ่ ต้องเช่าบ้าน ซึ่งอัตราค่าเช่าประมาณ 1,000-1,500 บาท ดังนั้น เมื่อลูกเริ่มต้องการพัฒนาและการดูแลที่ยุงยากมากขึ้น ส่วนหนึ่งนำลูกกลับไปให้ญาติ(แม่สามี/แม่ของตนเอง) ดูแล และคาดว่าเมื่อลูกโตพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้จึงจำนำกลับมาอยู่ด้วยกัน ซึ่งปลอดภัยและอบอุ่นกว่าที่จะอยู่ร่วมกันในปัจจุบัน

ด้านกิจกรรม พบว่า พ่อส่วนใหญ่มีกิจกรรมกับลูกเมื่อลูกโตขึ้น ส่วนแม่ยังใกล้ชิดลูกอย่างสม่ำเสมอ บาทหลักยังคงอยู่ที่แม่โดยเฉพาะครอบครัวเดี่ยว ระบบครอบครัวแบบชนบทยังปรากฏอยู่โดยเฉพาะในกลุ่มที่ทำงานในโรงงานอาหารแช่แข็งและก่อสร้าง ทั้งนี้อาจเพราะส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากภาคเกษตรกรรมมากกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมบริการที่มาจากผู้อาศัยในเขตเมืองที่ขาดพื้นที่ในการทำมาหากิน/โรงแรม

การวางแผนอนาคต แบ่งออกเป็น

1. ด้านการศึกษาของลูก ส่วนใหญ่ไม่ได้คาดหวังว่าลูกจะต้องจบมหาวิทยาลัยหรือสูงกว่า เพราะคิดว่าอาจมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย แต่อย่างไรก็ตามถ้าลูกต้องการเรียนก็จะพยายามส่งเสริมเพราะไม่อยากให้ลูกมีการศึกษาน้อยเช่นเดียวกับตนเอง ทำให้ไม่สามารถเลือกงานได้และขาดอำนาจในการต่อรอง ู้ไม่เท่าทันคน กลุ่มยังมีความเชื่อว่า การศึกษาจะทำให้ได้เป็นเจ้าของคน และเป็นทีที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไป

2. อาชีพ ส่วนใหญ่ไม่ได้หวังหน้าที่ทางราชการ แนวคิดเริ่มเปลี่ยนไปจากการต้องการทำราชการเป็นการทำงานเอกชนหรือมีกิจการส่วนตัวที่สามารถได้เงินเป็นกอบเป็นกำ ส่วนกลุ่มที่ยังเชื่อในระบบราชการยังมีความรู้สึกว่าการมีอาชีพหรือทำงานในระบบราชการมีความมั่นคง และมีเกียรติ มากกว่าการทำธุรกิจ

3. การพึ่งพาอาศัย ส่วนใหญ่ไม่ได้คิดที่จะพึ่งพาลูก เพราะตนเองอาจให้กับลูกน้อยไปเนื่องจากด้อยการศึกษา ทรัพย์สินมีน้อย ดังนั้นถ้าลูกสามารถหางานทำได้ตนเองก็พอใจ ส่วนที่จะมาส่งเสริมเงินทองให้ตนเองหรือไม่ตนเองและคู่สมรสไม่ได้สนใจมากนัก ตนเองและคู่สมรสก็สามารถดูแลซึ่งกันและกันได้ ส่วนถ้าลูกจะมาขอความช่วยเหลือจากตนเองและคู่สมรสบ้างก็ได้ แต่ถ้าไม่ทำเรื่องเดือดร้อนให้ตนเองและคู่สมรสจะยิ่งพอใจมาก

4. การสะสมทุนทรัพย์ กลุ่มตัวอย่างคิดว่า จะพยายามสะสมพื้นที่ทำกินหรือทุนทรัพย์ไว้เพื่อการลงทุนเมื่อไม่สามารถทำงานปัจจุบันได้ ทั้งนี้เพราะถ้าอายุมากขึ้นอาจจะต้องออกไปประกอบอาชีพอื่นและตลาดแรงงานคงไม่มีความต้องการ

จากผลสรุปการสัมภาษณ์เจาะลึกร่วมกับการเสวนากลุ่ม จะเห็นได้ว่า บทบาทการดูแลเด็กส่วนใหญ่เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ ที่กระทบถึงลักษณะครอบครัวที่เล็กลง ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติลดลงเนื่องจากต้องทำงานที่มีลักษณะงานเป็นผลัดเวร ช่วงเวลาที่แตกต่างกันไปจากช่วงเวลาปกติ ดังนั้นการดูแลลูกจึงใช้ระบบหมุนเวียนกันระหว่างพ่อกับแม่ ระบบเครือญาติที่ยังคงมีอยู่ก็เป็นแบบเครือญาติที่ใกล้ชิดได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ยังคงให้ความอุปถัมภ์และช่วยดูแลแทนพ่อแม่ การพึ่งพิงบริการทางสังคมมากขึ้นได้แก่ การใช้บริการศูนย์พัฒนาเด็กที่มีการให้บริการทั้งโดยภาครัฐ เอกชนและองค์กรอื่น ๆ ส่วนความคาดหวังต่อบุตรในเชิงการพึ่งพาผลลง กลุ่มตัวอย่างยังมีความหวังที่จะได้ทำงานอิสระเป็นกิจการของตนเอง

ผลกระทบจากการเลี้ยงลูก

ผลกระทบโดยตรงที่พบคือ กระทบต่อการทำงานทั้งนี้เพราะในกระบวนการการทำงานอนุญาตให้ลาเพื่อการเลี้ยงลูกได้ตามสิทธิ ประมาณ 30-45 วัน และสามารถลาต่อได้ถึง 90 วัน แต่ทั้งนี้ขึ้นกับวิจารณ์ญาณของผู้บริหารและผู้มีอำนาจสั่งการ ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวผู้ประกอบการอาชีพจะไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่ในขณะที่ความเป็นจริงนั้น บางกลุ่มงานก็ไม่ได้รับสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดให้ นั่นคือ อาจต้องสูญเสียงานไปก็ได้ โดยเฉพาะลูกจ้างรายวัน รายกิโล หรือรายเหมา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงพบว่า สตรีมักจะมีกลับมาทำงานเร็วกว่ากำหนด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลง เพราะไม่สะดวก การดูแลลูกกลายเป็นระบบการผลัดกันระหว่างพ่อและแม่ และกรณีที่มีญาติหรือปู่ย่าตายายอาศัยอยู่ใกล้เคียง ก็จะมีส่วนมาช่วยในการดูแลโดยเฉพาะบุตรคนแรก

“ลำบากเหมือนกัน ไม่กล้าหยุดนาน เพราะกลัวไม่ได้งาน”

“ให้นมลูกได้ไม่กี่วัน ก็หยุดเพราะต้องทำงาน ตอนนี้นำนมผงบ้าง นมชั่งบ้างตามแต่มี แต่ก็พยายามเก็บค่านมให้ลูก รู้ว่านมชั่งไม่ดี แต่มันไม่พอใช้ เดี่ยวรอสักพักจะให้แฟนทำนมมัน แต่สงสัยเราต้องทำ ผู้ชายเขาไม่ค่อยจะทำ เขากลัว”

“มีแม่คอยช่วย ค่านมบางที่พอกับแม่ก็ช่วย”

“หมอโรงพยาบาลเขาบอกเหมือนกันว่าให้บีบนมเก็บไว้ เสียตาย แต่เราต้องไปตั้งแต่วัยรุ่น ทำไม่ทัน เลยให้กินนมป๋อง”

สำหรับกลุ่มที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมบริการ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มมีสวัสดิการที่แน่นอน ได้แก่ ประกันสังคม ซึ่งสามารถใช้สิทธิได้ ดังนั้นลักษณะของปัญหาในเรื่องการเลี้ยงลูกจึงมีไม่มาก แต่มีเรื่องความเชื่อในการเลี้ยงลูก พบว่า ยังพยายามไม่ให้เกิดผลในการไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

“ไม่อยากให้ลูกกินนม เดี่ยวคิด ไม่ค่อยต้องตัว”

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาในการเลี้ยงลูกเป็นเรื่องของการบริหารจัดการผู้มาดูแลแทนในขณะที่สตรีต้องไปทำงาน สามีจะมีส่วนช่วยเหลือมากในการเลี้ยงลูก ทั้งนี้ พบว่า สามีเป็นผู้ดูแลเรื่องละเอียดเล็ก ๆ น้อย ได้ อุปสรรคนอกจากเรื่องงานแล้วอีกประเด็นที่มีการพูดถึงเมื่อความรู้ในการประเมินความเจ็บป่วยของลูก ผลกระทบที่สำคัญคือ งานที่ทำเป็นงานที่ยังขาดสวัสดิการและความมั่นคง เวลาส่วนใหญ่ยังเป็นการเดินทาง และการทำงานมากกว่าการดูแลลูก และทำกิจกรรมร่วมกับลูก จึงต้องตัดสินใจเลือกว่าจะหยุดงานเลี้ยงลูกจนโตหรือไปทำงานต่อเพื่อได้เงินมาสะสมให้ลูก สามีเปลี่ยนหน้าที่และสลับกันดูแลลูกมากขึ้น คนที่ยังมีความผูกพันเป็นครอบครัวขยายส่วนใหญ่จึงเห็นความสำคัญของการมีครอบครัวขยายและคิดว่าจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

“ดูแลแทนแม่เขาได้ แต่ตอนที่ไม่ว่างก็ไม่ค่อยจะรู้ทั้งคู่ ส่วนมากก็ถามเพื่อนบ้าน”

“ลูกเป็นไข้ที่ไรใจไม่ดี หมออนามัยเขาบอกว่าถ้าตัวร้อนเด็กมักจะชัก”

“แฟนหนูเขาพาถูกไปหาหมอฉีดยาเอง หนูไม่ค่อยได้ไปเพราะต้องทำงาน แฟนเขาวิ่งรด จึงไปวิ่งมาได้”

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า แบบแผนของบทบาทในการดูแลลูกนั้นกำลังเปลี่ยนแปลงถึงแม้จะยังไม่เด่นชัดนักเนื่องจากบทบาทส่วนใหญ่อยู่ที่ผู้เป็นมารดา หรือเพศหญิง เช่น ย่า ยาย เป็นส่วนใหญ่ แต่แบบแผนการอาศัยเพื่อนบ้านก็มีให้เห็นพอสมควร สำหรับผู้ชาย บทบาทในการทำงานนอกบ้านยังมีอยู่แต่ขณะเดียวกันผู้หญิงเริ่มออกทำงานมากขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ แต่มีข้อจำกัดในลักษณะงานที่เป็นระบบหมุนเวียน ต้องเสียเวลาในการเดินทาง ทำให้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่การเดินทางและการทำงานนอกบ้าน ขณะเดียวกันผู้ชายก็ปรับบทบาทมาดูแลลูกมากขึ้นเป็นความร่วมมือกันมากกว่าการแบ่งหน้าที่อย่างสมัยก่อน อาจเนื่องจากบทบาทของ

ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป และมีการจำกัดจำนวนบุตรให้น้อยลง ครอบครัวเล็กขึ้น การบริหารจัดการก็น้อยลง แบบแผนนี้ยังมีลักษณะการพึ่งพาทางสังคมน้อยลง ภาวะเศรษฐกิจมีส่วนในการลดขนาดของครอบครัวลงถึงแม้ในภาคใต้จะพบว่าอัตราการเกิดยังสูงกว่าอัตราการเกิดเฉลี่ยของทั้งประเทศ แต่ในอนาคตอาจมีการลดลงของจำนวนเด็กกลงโดยเฉพาะในกลุ่มไทยพุทธ แบบแผนของครอบครัวและบทบาทในการดูแลลูกที่พบว่าพ่อแม่มีบทบาทมากขึ้นกว่าเดิม